

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку і оподаткування

**Аналіз господарської діяльності:
методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики
здобувачами вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
денної форми навчання**

Миколаїв
2021

УДК 334.7:339.13
А-64

Рекомендовано до друку рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету «18» лютого 2021 року, протокол № 6.

Укладач:

Вишневська О.М. — д.е.н., професор, декан обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету.

Рецензенти:

Стройко Т.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Величко О.В. – к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу Миколаївського національного аграрного університету.

1. ПЕРЕДМОВА

Для забезпечення високого рівня якості освіти методика викладання повинна бути направлена не лише на дослідження теоретико-методичних аспектів, а і на готовність молодого фахівця до реалізації знань на практиці. Вагому роль у підготовці молодих фахівців відіграють заклади вищої освіти. Під час навчання молодий фахівець повинен отримати не лише знання, вміння й компетенції, а і практичний досвід. Підходи до навчання й отримання вищої освіти не повинні бути обмежені знаходженням здобувачів вищої освіти в аудиторії. Як відомо, найкраще вчиться людина, якщо її роль активна, коли може бути проявлена ініціатива у вирішенні поставленого завдання, коли розкриваються особистісні якості людини. Особливо актуальним є питання у контексті інтеграції вищої освіти до Європейського освітнього простору, її адаптації до високого рівня конкуренції із європейськими закладами вищої освіти, у тому числі у контексті формування кваліфікованих кадрів для ринку праці. З огляду на суттєвий вплив глобалізаційних трансформацій (соціальна глобалізація), у тому числі у освітньому просторі, експерти Всесвітнього економічного форуму у Давосі сформулювали ключові навички, якими повинні володіти молоді фахівці з метою успішного працевлаштування, адаптації до умов ринку праці й кар'єрного зростання: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; взаємодія з людьми; вміння керувати людьми; емоційний інтелект, вміння формувати власну точку зору та приймати рішення; орієнтація на клієнта; вміння вести переговори; гнучкість розуму. Актуальність формування зазначених навичок пов'язана із тим, що сучасні роботодавці дедалі частіше шукають не просто виконавців, а людей, які готові мислити поза шаблонами. Працівник майбутнього повинен бачити «крізь час» й втілювати у життя ідеї, які до нього ніхто не пропонував. Технологічна грамотність й емоційний інтелект повинні бути доповнені розумінням емоції, намірами й мотивацією людей, вмінням скерувати їх у належне русло. В основу навичок увійшла когнітивна гнучкість або гнучкість розуму – вміння обмірковувати декілька речей одночасно. Саме тому підготовка молодого фахівця у закладах освіти повинна бути налаштована на навчання спілкуванню з людьми, вмінню керувати, розуміти й домовлятися, здатності приймати рішення, генерувати й сприймати креативні ідеї. Майбутнє – це період, коли головною цінністю стає мозок, емоції й розвиток. Сучасність вимагає від фахівця з вищою освітою вчитися і далі на робочому місці, темпи зміни життя в усіх напрямках набирають обертів, і для того щоб встигнути за ним, необхідно постійно адаптуватися. Отже, якщо молодь має знання і компетенції, які формують її світогляд, власну думку, можливість реалізовувати та експериментувати на практиці, це дасть йому можливість у майбутньому легко змінювати себе залежно від умов середовища у якому він буде знаходитися. Для цього у молоді необхідно розвивати творчий потенціал, можливість мислити, обґрунтовувати поставлені завдання та вирішувати їх. Підвищення вимог до молодого фахівця обумовлена потребами ринку праці, особливо у галузях економіки, які потребують розробки й впровадження нових інноваційних рішень.

2. АНОТАЦІЯ

Сучасні економічні дослідження повинні проводитися з оглядом на їх результативність реалізації в практичній діяльності будь-якого суб'єкту господарювання. Проблема використання в умовах ринкової економіки нових більш вдосконалених методик для проведення економічного аналізу всіх процесів в сільськогосподарських підприємствах є досить актуальною. Обґрунтування і використання нових підходів досліджень, врахування особливостей досліджуваного суб'єкту, використання достовірної внутрішньої та зовнішньої інформації надасть можливість приймати оптимальні управлінські рішення та розробляти стратегію подальшого розвитку.

Аннотация

Современные экономические исследования должны проводиться с учетом их результативности реализации в практической деятельности любого хозяйствующего субъекта. Проблема использования в условиях рыночной экономики новых и более усовершенствованных методик для проведения экономического анализа процессов в сельскохозяйственных предприятиях является достаточно актуальной. Обоснование и использование новых подходов с учетом особенностей исследованного субъекта, обеспечение достоверной внутренней и внешней информацией даст возможность принимать оптимальные управленческие решения и предлагать стратегию дальнейшего развития.

The summary

Modern economic researches should be carried out with by the account of their productivity of realization in practical activities of any managing subject. The problem of use in conditions of market economy of new and more advanced techniques for carrying out of the economic analysis of processes in the agricultural enterprises is enough actual. The substantiation and use of new approaches in view of features of the investigated subject, maintenance with the authentic internal and external information will enable to make optimum administrative decisions and to offer strategy of the further development.

3. СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Економічний аналіз, як і кожна наука має свій метод. Під ним розуміють спосіб дослідження або підходу до всебічного вивчення предмета цієї чи іншої науки. Загальним науковим методом пізнання є діалектичний, згідно з яким явища та процеси розглядаються в історичному розвитку, не ізольовано один від одного, а в їх взаємозв'язку та взаємозалежності, у переході від кількісних до якісних змін, у боротьбі протилежностей.

Під методологією взагалі слід розуміти шляхи, способи та засоби пізнання дійсності, сукупність органічно пов'язаних принципів та прийомів дослідження різноманітних явищ. Методологія – є сукупністю методів, які використовуються у конкретних науках. Під методом дослідження розуміють спосіб діяльності, послідовність виконання визначених процедур, які необхідні для досягнення поставленої мети. Методика – це сукупність прийомів та способів практичного виконання окремих завдань. Саме тому між поняттями існує тісний зв'язок: **Методологія-Метод-Методика.**

Методологія економічного аналізу – це найбільш загальне поняття, що вбирає в себе знання про закони формування і розвитку економічних явищ, знання про структурні внутрішні зв'язки досліджуваного процесу, тенденції його розвитку.

В основу методології економічного аналізу покладено метод матеріалістичної діалектики, який передбачає, що економічні явища повинні розглядатися і їх взаємозв'язку, русі та розвитку, як єдність та боротьба протилежностей. Застосування загального діалектичного методу в аналізі формує основні методологічні засади аналітичного дослідження. Отже, в загальному розумінні, під методом економічного аналізу розуміють діалектичний підхід до вивчення господарських процесів в їх становленні та розвитку.

Метод економічного аналізу – це спосіб комплексного, безперервного, органічно взаємопов'язаного дослідження господарської діяльності підприємства та його підрозділів з метою визначення досягнутого рівня та динаміки розвитку

економіки, порівняння показників виконання передбачених виробничо-фінансових показників, виявлення факторів та рівня їх впливу на раціональне використання виробничих ресурсів та внутрішньогосподарських резервів.

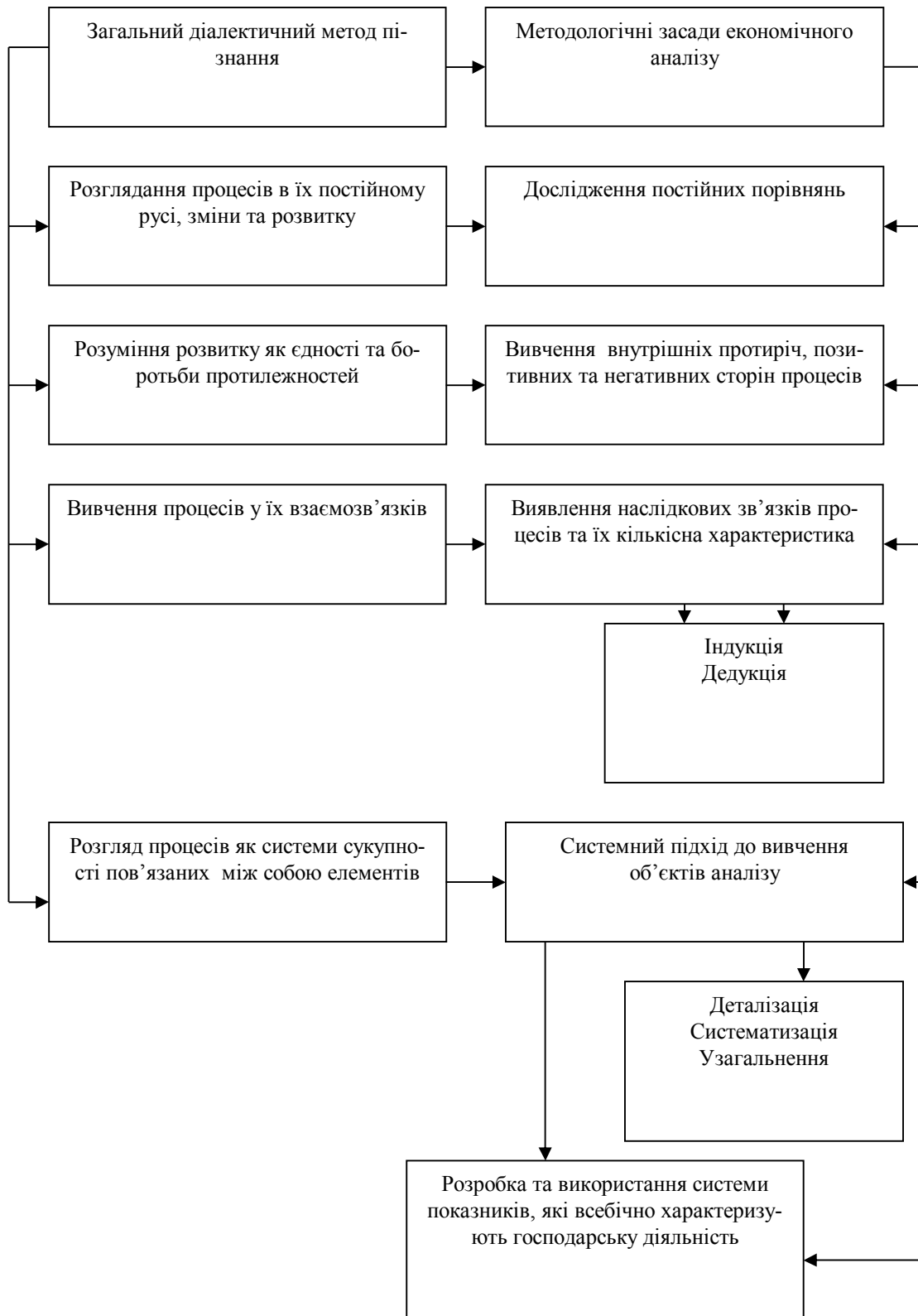

Рисунок 1 — Методичні засади економічного аналізу

Характерними особливостями методу економічного аналізу, які зумовлені його методологічною основою та характером предмету дослідження – фінансового господарських процесів на підприємстві виступає використання системи показників, які всебічно характеризують діяльність господарюючого суб'єкту.

Система показників діяльності підприємства формується в процесі планування, обліку та складання звітності, а також при розробці систем та підсистем економічної інформації.

Завданням аналітика є вибір необхідних показників виходячи з мети та завдань дослідження для обґрунтування причин їх зміни з використанням окремих методів дослідження.

Для виконання завдань, поставлених перед аналізом, використовують ряд способів та прийомів, які в сукупності становлять його методику. Способи та прийоми, які застосовують для обробки інформації при проведенні аналізу поділяють та три групи:

- кількісні (порівняння, обчислення відносних та середніх величин, побудова рядів динаміки, індекси та коефіцієнти);
- структурні (поділ цілого на частини, узагальнення та обчислення у відсотках);
- факторні (елімінування, групування, балансове зіставлення, кореляція, лінійне програмування, графічний спосіб).

Практична реалізація методу економічного аналізу відбувається через сукупність окремих технічних прийомів та способів, ця сукупність окремих прийомів та способів є методикою економічного аналізу. Виділяють загальну та часткову методику аналізу. Перша – це система дослідження, яка може бути однаково використана при вивченні різноманітних об'єктів.

Загальна методика економічного аналізу містить наступні процедури:

- визначення задач та мети аналізу;
- вибір об'єктів аналізу;

- встановлення системи показників, за допомогою яких можливе дослідження обраного об'єкту;
- вибір основних напрямків та послідовності проведення аналізу;
- обрання конкретних способів та прийомів аналізу досліджуваного об'єкту;
- відбір та перевірка достовірності джерел вхідної інформації;
- вибір технічних засобів і, виходячи з їх можливостей, відповідних способів обробки аналітичної інформації;
- визначення найбільш доцільної форми оформлення результатів аналізу;
- розробка заходів вдосконалення діяльності підприємства та перевірка їх впровадження.

Для проведення аналітичних досліджень окремих об'єктів дослідження загальна методика аналізу конкретизується виходячи із специфіки. Процедурну сторону методології та методики економічного аналізу регулюють його принципи, які формулюють основні вимоги до проведення аналітичного дослідження:

- системний підхід – який передбачає вивчення економічних процесів у складних динамічних систем, які включають ряд елементів, певним чином пов'язаних між собою;
- комплексність – вимагає охопту усіх сторін діяльності та всебічного вивчення причинних залежностей в економіці підприємства;
- динамічність – передбачає вивчення економічних явищ і процесів в динаміці, в розвитку;
- точність – досягається при використанні достовірної інформації, яка реально відображає об'єктивну дійсність, а також надає можливість зробити розрахунок для підтвердження аналітичних висновків;

- оперативність – вимагає не простої констатації минулих подій та їх оцінки, а передбачає своєчасне проведення аналітичних досліджень для прогнозування господарських подій.
- ефективність – витрати на проведення економічного аналізу повинні надавати багатократний ефект;
- зрозумілість або адекватність – потребує обов'язкового пояснення отриманих результатів дослідження у вигляді відповідних висновків та коментарів;
- дієвість та прогресивність – вимагає від аналітика активного втручання у хід виробництва, своєчасного виявлення його недоліків та переваг, використання методів аналізу, прийняття управлінських рішень, які направлені на підвищення ефективності виробництва.

4.ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Система економічної інформації – це сукупність методів генерації, передавання і переробки інформації в усіх ланках економіки господарюючого суб'єкту.

За рівнем виникнення і передавання економічна інформація характеризується своїм об'єктом та джерелом. На основі об'єкта інформації формується економічна інформаційна система. Вона розподіляється на складові елементи, кожний з яких володіє властивостями системи. Таким чином, у результаті послідовного розподілення вихилить система взаємопов'язаних одиниць інформації, що на різних рівнях впливають один на одного.

Система економічної інформації має відповідати таким вимогам:

- Аналітичність – забезпечення надходження даних з тією деталізацією, яка необхідна для управління.
- Об'єктивність – економічна інформація має об'єктивно відображати і об'єкти, що досліджуються.

- Єдність економічної інформації, що надходить з різних джерел (планового, облікового, поза облікового характеру), усунення відокремлювання і дублювання різних джерел інформації.
- Оперативність – швидкість надходження економічної інформації, що забезпечується використанням найновіших засобів зв'язку, впровадження методів дистанційного передавання даних та їх обробкою на ЄОМ.
- Раціональність (ефективність) – економічна інформація має максимально повно забезпечити систему управління при мінімізації витрат на збирання, зберігання та використання даних. Для цього необхідно вивчати корисність інформації для удосконалення інформаційних потоків шляхом усунення непотрібних даних і упровадження потрібних.

Для одержання, опрацювання, збереження і використання інформації витрачаються праця і матеріальні ресурси. Тому інформація має, крім споживної, ще й вартість, яка повинна відшкодовуватися сторонніми її користувачами.

Інформація має бути повною і різнобічною, своєчасною і доброякісною. Проблеми з інформацією можуть виникати не лише у разі її відсутності, перекручення, а й у зв'язку з обмеженням щодо порядку її використання, впровадження різного роду комерційних та інших таємниць.

При цьому основними джерелами інформації є:

- планово-нормативна інформація (матеріали бізнес-планів, норми витрат і нормативи, прейскуранти цін і тарифів, законодавчі акти, інструкції, договори, технологічна документація тощо);
- дані бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку та звітність;
- внутрішня позаоблікова інформація (накази, виробниче листування, довідки про перевірки та акти ревізій, аудиту та інше);
- зовнішня інформація;

- дані особистих спостережень аналітика.

Економічна інформація, яка використовується для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства може бути класифікована за місцем утворення а такі основні групи:

- Зовнішня (інформація, яка характеризує загальноекономічний розвиток країни або окремого регіону; інформація, яка характеризує кон'юнктуру ринку; інформація, яка характеризує діяльність конкурентів та інших учасників ринкових відносин);

- Внутрішня (нормативна, планова, облікова).

В свою чергу нормативна інформація містить в собі законодавчі акти, норми та нормативи. Планова інформація – це дані поточних та перспективних планів та прогнозів розвитку підприємства: бізнес-план, фінансовий план, зведений план, плани розвитку окремих галузей та підрозділів підприємства. Облікова інформація формується в процесі бухгалтерського обліку: фінансова та управлінська бухгалтерська документація, первинна та зведена.

Розглядаються дві основні проблеми, які пов'язані із організацією інформаційного забезпечення економічного аналізу:

- визначення потреб в інформації як особливому ресурсі для проведення дослідження;
- визначення джерел інформації для отримання первинних аналітичних даних.

Економічний аналіз базується на комплексному використанні даних різних джерел інформації, які поділяють на планово-нормативні, облікові та позаоблікові. У складі планово-нормативних джерел особливе значення приділяється бізнес-плану підприємства. Бізнес-план являє собою різносторонній опис бізнесу та середовища, в якому він діє, а також системи управління, якої він потребує для досягнення поставленої мети. Не існує стандарту для розробки бізнес-плану із-за різноманітних цілей бізнесу та безкінечної кількості варіацій середовища, в якому він діє. Відповідно, необхідно мати певні навички, щоб описа-

ти 3-х або 5-ти річну перспективу розвитку бізнесу. Особливої актуальності набуває питання у контексті упередження глобальних загроз, у тому числі екологічного характеру, що обумовлює необхідність адаптації до змін. Екологічні загрози глобального масштабу є суттєвою загрозою продовольчій безпеці світу. Аномальні процеси (від посухи до злив), вносять суттєві коригування у розробку нових технологічних рішень в аграрному секторі економіки. Тому значну частину будь-якого бізнес-плану повинні складати розділи планомірного контролю та регулювання бізнесу.

5. ПОКАЗНИКИ ТА МОЖЛИВІ СИТУАЦІЇ

Більшість інформації, яка використовується в аналізі, має форму показників. Показники класифікуються за різними ознаками. У практиці аналітичних досліджень розрізняють такі показники:

1. Кількісні й якісні;
2. Натуральні, трудові, вартісні;
3. Абсолютні й відносні;
4. Загальні і часткові;
5. Планові (нормативні) й фактичні (звітні);
6. Основні й допоміжні;
7. Вихідні й розрахункові (похідні).

Вся підібрана для аналізу інформація і, насамперед, показники обліку і звітності мають бути ретельно перевірені за формою і змістом. При перевірці за формою встановлюється правильність оформлення документів і звітів з погляду повної наявності й заповнення всіх реквізитів, таблиць, підписів, арифметичних сум, підсумків; відповідність і спадкоємність цифр, перенесених з інших документів та попередніх роках; узгодженість цифр у різних формах звіту і взаємозалежних величин.

При перевірці інформації за змістом, а вона може бути здійснена лише на підприємстві, встановлюється відповідність звіту даним бухгалтерського обліку, а достовірність самого обліку перевіряють його відповідністю реальному стану

речей та процесів на підприємстві.

Перевірка має встановити доброякісність інформації, і лише за цієї умови можна розпочати сам аналіз діяльності підприємств.

Формування та аналіз основних груп показників у системі комплексного аналізу господарюючого суб'єкту в аграрному секторі економіки передбачає наступні 10 етапів:

1 етап. Попередній огляд узагальнюючих показників.

2 етап. Аналіз зовнішніх факторів мікро- та макrorівнів.

3 етап. Аналіз організаційно-технічного рівня, соціальних та природно-кліматичних умов господарювання.

4 етап. Аналіз обсягу, асортименту, структури та якості продукції на продаж.

5 етап. Аналіз забезпеченості та рівень використання ресурсного потенціалу підприємства.

6 етап. Аналіз виробництва та використання продукції.

7 етап. Аналіз витрат на виробництво, зберігання, доробку та переробку, реалізацію продукції.

8 етап. Аналіз фінансових результатів діяльності.

9 етап. Аналіз економічної ефективності діяльності.

10 етап. Аналіз фінансового стану підприємства.

Так як всі показники у своєму взаємозв'язку мають причину та слідство, оцінка економічної ситуації для прийняття управлінських рішень може бути представлена у вигляді наступних етапів:

1 етап. Розрізнювання ситуацій.

2 етап. Діагноз причин.

3 етап. Прогноз розвитку.

4 етап. Стратегія, цілі, передумови.

5 етап. Критерії обмеження.

6 етап. Оцінка варіантів рішення (альтернатива).

7 етап. Прийняття рішення.

8 етап. Підтримка рішення та його практичне втілення.

Ситуації, які виникають в процесі виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств можна класифікувати за наступними ознаками:

1. За характером: стандартні, нестандартні, прості, проблемні, критичні, структуризовані, неструктуризовані, передбачувальні, несподівані.
2. За змістом: технічні, правові, економічні, технологічні, організаційні, біологічні, екологічні, соціальні, психологічні.
3. За елементами аграрної мікроекономіки: фактори зовнішнього середовища, елементи внутрішнього ресурсного середовища, потреби людини.
4. За рівнем господарського управління: ендогенні (внутрішні), екзогенні (зовнішні).

6.ЗМІСТ РОБОТИ

Робота виконується у відповідності до методичних рекомендацій з оформлення та розкриття мети проведеного дослідження. Враховуючи робочі програми з навчальних дисциплін: Організація і методика економічного аналізу, Аналіз господарської діяльності.

Обсяг практичної підготовки складає 90,0 годин / 3,0 кредити. Термін проходження практики становить 2 тижні та визначається навчальним планом для здобувачів вищої освіти денної форми навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Об'єктом проходження виробничої практики є сільськогосподарські підприємства Миколаївської, Одеської, Херсонської та Кіровоградської областей.

7.Структура роботи

Зміст роботи

Вступ (актуальність економічних досліджень, мета, завдання роботи, предмет,

об'єкт та суб'єкт дослідження, обсяг представленої роботи). Опис методів та підходів економічних досліджень.

Розділ 1.

1. Проаналізувати природно-кліматичні та організаційно-економічні фактори господарювання досліджуваного суб'єкту.

(природно-кліматичні, організаційно-економічні умови, розміри виробництва, організаційна структура, спеціалізації та концентрації виробництва, виробничий напрямок діяльності, інтенсифікації виробництва та її ефективність).

2. Обґрунтувати технології виробництва продукції, товарів (робіт, послуг) досліджуваним суб'єктом.

3. Обґрунтувати вплив природно-кліматичних та організаційно-економічних факторів на результати діяльності підприємства.

(місцерозташування, організаційно-правова форма власності, галузева структура).

4. Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтувати, за допомогою реалізації яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та досягти економічного розвитку досліджуваного суб'єкту під впливом інтенсивних факторів.

Розділ 2.

1. Оцінити ринкові можливості досліджуваного суб'єкту, конкурентоспроможність продукції, товарів (робіт та послуг). Обґрунтувати ознаки конкурентоспроможності та іміджу підприємства.

2. Проаналізувати та обґрунтувати ціни реалізації продукції, товарів (робіт та послуг), оцінити напрямки використання та ринки збуту продукції, товарів (робіт та послуг) на продаж.

3. Обґрунтувати показники макросередовища (попит, пропозицію). Визначити фактори впливу на ціну реалізації продукції, товарів (робіт та послуг) під впливом кон'юнктури ринку.

4. Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтува-

ти, за допомогою яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та підвищити ринкові можливості досліджуваного суб'єкту.

Розділ 3.

1. Проаналізувати рівень забезпеченості і використання земельних ресурсів.
2. Проаналізувати рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів.
3. Проаналізувати рівень забезпеченості і використання основних та оборотних засобів.
- 4.Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтувати, за допомогою яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та зміцнити ресурсний потенціал досліджуваного суб'єкту.

Розділ 4.

1. Проаналізувати обсяги та витрати на виробництво продукції, товарів (робіт та послуг), визначити вплив факторів на зміну показників.
2. Обґрунтувати асортимент продукції, її якість та інтенсивність виробництва.
3. Проаналізувати економічну ефективність виробництва продукції, товарів (робіт та послуг), визначити вплив факторів на зміну показників.
- 4.Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтувати, за допомогою яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та підвищити виробничі можливості досліджуваного суб'єкту.

Розділ 5.

1. Проаналізувати напрямки використання та обсяги реалізації продукції, товарів (робіт та послуг).
2. Оцінити обсяги грошових надходжень від реалізації, визначити вплив факторів на зміну показників.
3. Обґрунтувати строки реалізації продукції, товарів (робіт та послуг).
- 4.Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтувати, за допомогою яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та розширити асортимент продукції на продаж, підвищити обсяги грошових надходжень від реалізації для досліджуваного суб'єкту.

Розділ 6.

1. Проаналізувати фінансові результати від реалізації продукції, товарів (робіт та послуг), визначити вплив факторів на зміну показників.
2. Проаналізувати майновий стан підприємства
3. Проаналізувати ліквідність та платоспроможність господарюючого суб'єкту.
4. Зробити загальний висновок (критична оцінка реальної ситуації). Обґрунтувати, за допомогою яких управлінських рішень можна змінити ситуацію та підвищити фінансові результати діяльності, зміцнити фінансовий стан досліджуваного суб'єкту.

Висновки. Висновки до роботи повинні бути у відповідності до проведених досліджень та запропонованих напрямків покращення ситуації на перспективу.

Додатки. В додатках відображають звітність господарюючого суб'єкту, окремі аналітичні та розрахункові таблиці (робочі документи економіста).

Список використаних джерел. Повинен відповідати змісту практики та вимогам до оформлення.

8. Основні вимоги до роботи

За кожним розділом показати, як проводиться аналітична робота на підприємстві (які документи, форми таблиць, розрахунки, методи та підходи дослідження) і запропонувати (зробити) як потрібно проводити аналіз за кожною ланкою. На підставі зроблених висновків надати пропозиції по вдосконаленню аналітичної роботи, розрахувати резерви. Довести необхідність проведення економічних досліджень у визначених змістом напрямках, для забезпечення обґрунтованості висновків та прийняття керівництвом оптимальних управлінських рішень. Обов'язкове використання методів елімінування (факторного аналізу).

Обсяг роботи. Обсяг роботи повинен розкрити поставлену мету та завдання. Приблизний розмір роботи 40-60 сторінок основного тексту (до списку використаних джерел).

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження в роботі може бути сільськогоспо-

дарське підприємство будь-якої форми власності.

Підготовлені звітні матеріали перевіряються з метою недопущення академічного плагіату.

9. Система оцінювання

Таблиця 1 Оцінювання роботи по розділах

Структура роботи	Оцінювання
Вступ Висновки Додатки Оформлення роботи	Мах 10 балів
Розділ 1	Мах 15 балів
Розділ 2	Мах 15 балів
Розділ 3	Мах 15 балів
Розділ 4	Мах 15 балів
Розділ 5	Мах 15 балів
Розділ 6	Мах 15 балів
Разом	100 балів

Таблиця 2 Шкала оцінювання здобувача вищої освіти за змістом роботи

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Оцінка за 5-ти бальною шкалою
A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	Відмінно
BC	Добре – вище середнього рівня з кількома помилками	75-89	Відмінно
DE	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	60-74	Задовільно
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як досягти мінімального критерію	50-59	Незадовільно
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота	<50	Незадовільно

10. Контроль знань

Захист роботи.

Захист представленої здобувачем роботи проводиться після того, як викладач (керівник практики) перевірів та відмітив всі недоліки. При необхідності

робота доопрацьовується, а вже потім захищається. У випадку невиконання роботи здобувач вищої освіти до захисту не допускається.

До звіту з виробничої практики додаються: направлення з відміткою підприємства про проходження практики, характеристика від керівника практики від підприємства, звітні матеріали (форми звітності по підприємству за останній рік дослідження), робочі документи аналітика (аналітична довідка, аналітичний висновок, плани, прогнози тощо), відмітка щодо проходження практики ставиться на титульній сторінці звіту з виробничої практики. Обов'язковими для заповнення є: таблиці додатку А (неформалізована оцінка процесів і явищ), експертом виступає студент; опис можливих ризиків підприємства (додаток Б).

11.Список запропонованої літератури

1. Адлер О. О., Руда Л. П., Мацкевичус С. С. Аналіз господарської діяльності. Самостійна робота студента : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2019. 98 с
2. Багров В. П., Багрова І. В. Економічний аналіз : навчальний посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2006. 160 с.
3. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І . Економічний аналіз : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2001. 540 с.
4. Великий Ю. В. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2014. 156 с.
5. Горлачук В. В., Коваленко О. Ю., Белінська С. М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства : навч. посіб. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 308 с.
6. Данилко В. К., Кушніренко О. М., Марченко К. С. Управління витратами : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. 216 с.
7. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Литвин О. Ю. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів аграрного профілю. Полтава : РВВД ПДАА, 2016. 308 с.
8. Клочан В. П., Вишневська О. М., Костаневич Н. І. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Миколаїв : МДАУ, 2010. 178с.
9. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 390 с.
10. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 224 с.
11. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.

12. Організація і методика економічного аналізу. Практикум. Том I. / В. П. Клочан та ін. Миколаїв : МДАУ, 2009. 241 с.
13. Організація і методика економічного аналізу. Практикум. Том II. / В. П. Клочан та ін. Миколаїв : МДАУ, 2009. 250 с.
14. Попович П. Я. Економічний аналіз суб'єктів господарювання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 360 с.
15. Сарапіна О. А., Пінчук Т. А., Стефанович Н. Я. Організація і методика економічного аналізу : навчальний посібник. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 314 с.
16. Соловійова Н. І. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств: інтегральна оцінка, інформаційно-експертне забезпечення : монографія. Херсон : ХДУ, 2006. 196 с.
17. Яців І. Б., Липчук В. В., Райтер Н. І. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2015. 240 с.

Інтернет джерела

1. Всесвітній економічний форум у Давосі. Підсумки 50-ї ювілейної зустрічі. URL : https://www.rbc.ua/static/longread/davos_ukr/index.html
2. The Global Risks. Report 2020. World Economic Forum. 2020. URL : http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf
3. Міжнародний Валютний Фонд (МВФ). URL : <https://sites.google.com/site/economorganizations/ekonomichni-organizaciiie-globalnogo-masstabu/mvf-miznarodnij-valutnij-fond>
4. Міжнародний Банк реконструкції та розвитку (МБРР). URL : <https://sites.google.com/site/economorganizations/ekonomichni-organizaciiie-globalnogo-masstabu/mbr-ri-miznarodnij-bank-rekonstrukciiie-ta-rozvitku>
5. Світовий Банк. URL : <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
6. Індекс глобалізації країн світу по версії KOF / Швейцарський економічний інститут (KOF Swiss Economic Institute). URL : <http://globalization.kof.ethz.ch>

12. Загальний висновок

Суттєвою базовою основою аналітичної задачі – є визначення особливостей діяльності суб'єктів ринку з огляду на галузеву приналежність. З метою вирішення значної кількості практичних задач достатньо мати чіткі характеристики пріоритетних чинників впливу, які надають повнішу характеристику вірогідності зміни ситуації у майбутньому, переважно, у короткостроковій або середньостроковій перспективі. Вибір пріоритетних чинників впливу потребує поєднання знань, вмінь, логіки мислення та інтуїції аналітика.

Пріоритетні підходи оцінки ризиків у діяльності суб'єктів аграрного сектора економіки повинні ґрунтуватися на можливості запровадження дієвих інструментів управління, які залежать від масштабності ризиків, можливості реалізації заходів з виділеного кола альтернатив. Достовірна оцінка ситуації дозволяє уникати зайвих витрат та формувати коло альтернатив. Адекватність рішень є вагомою перевагою в управлінні діяльністю, так як дозволяє сконцентрувати

зусилля на пріоритетах, фактичних можливостях суб'єкту ринку та його структурних підрозділів, за їхньої наявності. Відмінність ризиків за напрямками коригування управлінських рішень залежить від масштабності їхнього впливу на окремі процеси та явища, що визначає інструменти реалізації обраних альтернатив.

Вагомою складовою результативності оцінки є коректна аналітична задача, вибір дієвого методу дослідження та адекватне ситуації (вхідним умовам) управлінське рішення (управлінські рішення). Комплексне оцінювання діяльності, рейтингове оцінювання роботи підрозділів підприємства, узагальнення результатів оцінки, прийняття рішень на різних рівнях залежать від організаційної структури підприємства. З точки зору результативності управління, на ситуацію слід реагувати відразу, або не реагувати взагалі. На усіх етапах оцінки існує потреба щодо дослідження та оцінки ризиків, які нівелюють очікувані результати діяльності.

Практичне впровадження управлінських рішень може бути забезпечене можливостями реалізації спільних дій, гарантування інтересів, відповідальності та очікуваних результатів співпраці за умов державно-приватного та публічно-приватного партнерства.

Додаток А
Розділ 1

Таблиця 1 Порівняльна оцінка факторів внутрішнього середовища господарюючого суб'єкту

Складові зміни внутрішнього середовища підприємства	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Зміна форми власності		
Зміна системи управління підприємством та його підрозділами		
Зміна організаційної структури підприємства		
Зміна організації аналітичної роботи		
Зміна організації виробництва та праці		
Зміна розмірів та спеціалізації		
Зміна виробничого потенціалу		
Зміна підходу до матеріального стимулювання		
Розвиток інтеграції		
Розвиток кооперації		
Впровадження заходів по інтенсифікації виробництва		

Джерело: узагальнено автором

Розділ 2

Таблиця 2 Порівняльна оцінка факторів зовнішнього середовища господарюючого суб'єкту

Складові зміни зовнішнього середовища	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Розширення асортименту продукції на продаж		
Підвищення конкурентоспроможності продукції		
Підвищення іміджу товаровиробника		
Підвищення ціни пропозиції продукції		
Вдосконалення взаємовідносин з постачальниками та покупцями		
Вдосконалення взаємовідносин з фінансовими установами		
Вдосконалення взаємовідносин у сфері страхування		
Вдосконалення взаємовідносин у сфері оподаткування		
Впровадження інновацій		
Підвищення рівня інвестиційної привабливості		

Джерело: узагальнено автором

Розділ 3

Таблиця 3 Порівняльна оцінка ресурсного потенціалу господарюючого суб'єкту

Складові зміни ресурсного потенціалу	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Інтенсивність використання земельних ресурсів		
Інтенсивність використання трудових ресурсів		
Інтенсивність використання основних засобів		
Інтенсивність використання оборотних активів		
Економічна ефективність використання земельних ресурсів		
Економічна ефективність використання трудових ресурсів		
Економічна ефективність використання основних засобів		
Економічна ефективність використання оборотних засобів		

Джерело: узагальнено автором

Розділ 4

Таблиця 4 Порівняльна оцінка виробничого потенціалу господарюючого суб'єкту

Складові зміни виробничого потенціалу	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Розширення обсягів валового виробництва		
Збільшення рівня залучених виробничих ресурсів		
Збільшення рівня залучених коштів		
Зміна технологій виробництва		
Підвищення якості продукції		
Скорочення постійних витрат на виробництво продукції		
Скорочення змінних витрат на виробництво продукції		
Підвищення рівня маржинального доходу		
Підвищення рівня валового доходу		
Підвищення рівня чистого доходу		

Джерело: узагальнено автором

Розділ 5

Таблиця 5 Порівняльна оцінка ринкових можливостей господарюючого суб'єкту

Складові зміни ринкових можливостей	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Розширення обсягів реалізації продукції		
Підвищення рівня товарності		
Зменшення рівні внутрішньогосподарського використання продукції		
Підвищення доходності реалізації продукції		
Зменшення рівні необгрунтованих витрат на зберігання, доробку продукції		
Зменшення рівні витрат на транспортування продукції та інші витрати на збут		
Підвищення рівні виконання договірних зобов'язань перед покупцями продукції		

Джерело: узагальнено автором

Розділ 6

Таблиця 6 Порівняльна оцінка фінансових результатів діяльності господарюючого суб'єкту

Складові зміни фінансових результатів діяльності	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Вдосконалення системи організації виробництва		
Вдосконалення системи реалізації продукції		
Підвищення рівня прибутковості основного виду діяльності		
Ефективне використання власних коштів		
Ефективне використання залучених коштів		
Підвищення рівня платоспроможності підприємства		
Підвищення рівня фінансової стійкості підприємства		
Зменшення рівня внутрішніх ризиків		
Зменшення рівня зовнішніх ризиків		

Джерело: узагальнено автором

Додаток Б

Будь-яка діяльність завжди пов'язана із ризиком. Як правило, найбільша прибутковість може бути отримана при максимальному ризику. Але в той же час із збільшенням рівня ризику зростає загроза фінансової стійкості і банкрутства підприємства. Дослідження діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств дає підстави стверджувати, що більшість з них є збитковими, неплатоспроможними, фінансово нестійкими. Отже, ризик неповернення коштів від вкладання в зазначені підприємства є досить великим, а вкладання коштів недоцільним.

В залежності від прийняття управлінських рішень щодо реалізації заходів по фінансовому оздоровленню сільськогосподарських підприємств необхідно враховувати можливість як локальних, тобто внутрішніх ризиків підприємства, так і глобальних ризиків, ризиків які виникають на макрорівні.

Отже, оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства повинна бути доповнена характеристикою потенційних ризиків помилкових дій з боку менеджерів (ризик упущеної вигоди, збільшення витрат, скорочення платоспроможності), а також ризик впливу стихійних сил, виникнення форс-мажорних обставин. Окремо необхідно досліджувати виробничий ризик, який пов'язаний із особливостями сільськогосподарського виробництва, комерційний ризик, який безпосередньо пов'язаний із реалізацією продукції (робіт, послуг), кон'юктурою ринку, а також фінансовий ризик, який в свою чергу може виникати через реалізацію відносин підприємства з банками, інвестиційними, страховими, лізинговими компаніями тощо. Крім цього оцінка ризиків повинна враховувати тривалість дії негативних факторів на результативність діяльності підприємства, а саме оцінка довгострокових ризиків, які пов'язані із стійкими негативними тенденціями економічного розвитку, а також короткострокові ризики, які пов'язані із зміною ринкової кон'юнктури.

Крім цього негативні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства можуть виникати через інфляційний, процентний, валютний, податковий, інвес-

тиційний, депозитний, кредитний та валютний ризики.

Таблиця 1 Характеристика можливих ризиків та факторів їх появи для господарюючого суб'єкту

Види ризиків	Фактори появи ризиків	Зони ризиків
Зовнішні ризики Інфляційний Податковий Відсотковий	Недоотримання запланованого прибутку. Тривалий строк окупності вкладених коштів. Неефективний інвестиційний менеджмент. Суттєві перевитрати власних та залучених коштів. Зміни макроекономічних параметрів.	Інвестиційна діяльність підприємства Кредитування підприємства Збутова діяльність підприємства Податкові зобов'язання підприємства
Внутрішні ризики Ризик зниження фінансової стійкості Ризик неплатоспроможності Ризик упущеної вигоди Ризик виникнення форс-мажорних обставин	Надмірне, необґрунтоване залучення коштів. Недостатність фінансування активів. Недостатня ліквідність активів. Неефективний фінансовий менеджмент. Низька ефективність використання ресурсів. Висока частка постійних витрат. Недостатність ціни реалізації на готову продукцію. Неефективний виробничий менеджмент. Зміна кон'юнктури ринку.	Виробничо-господарська діяльність підприємства Комерційні діяльність підприємства Ризик-менеджменту

Дослідження зазначених ризиків може бути лише суб'єктивним, так як вони виникають на рівні держави і не залежать від діяльності певного господарюючого суб'єкту. Мінімізація цієї групи ризиків може бути досягнута лише через державні важелі.

Для оцінки можливого ризику можна використати методику німецької фірми BERI, критерії представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 Оціночні критерії індексу BERI для підприємства

Оціночні критерії	Максимальна питома вага для підприємства, %
Політична стабільність	До 10,0
Відношення до іноземних інвестицій	До 5,0
Ступінь націоналізації	До 5,0
Імовірність і ступінь девальвації внутрішньої валюти	До 10,0
Стан платіжного балансу	До 8,0
Ступінь розвитку бюрократизму	До 2,0
Темпи економічного розвитку	До 10,0
Конвертованість валюти	До 8,0
Якість виконання договорів	До 12,0
Рівень втрат на заробітну плату та продуктивність праці	До 8,0
Можливість користування послугами зовнішніх та внутрішніх експертів	До 2,0
Ефективність організації комунікацій	До 2,0
Взаємовідносини з державним сектором	До 8,0
Умови отримання короткострокових кредитів	До 10,0
Умови отримання довгострокових кредитів	До 10,0
Разом:	100,0

Зазначені в таблиці оціночні критерії ще раз дають можливість відмітити,

що мінімізація можливих ризиків для підприємства може бути здійснена лише за умови реалізації заходів за внутрішніми змінними. Так як зовнішні фактори ризиків не залежать від підприємства. Хоча на зовнішні фактори за критеріями дослідження припадає до 70,0% впливу.

Для проведення заходів по мінімізації ризиків необхідно використовувати сукупність методів та прийомів зменшення можливих фінансових втрат. Їх вибір та напрямки реалізації значною мірою залежить від специфіки діяльності підприємства, реалізації стратегій розвитку підприємства.

Для сільськогосподарського підприємства, враховуючі всі вище зазначені особливості необхідним є реалізація наступних заходів: уникнення ризиків через мінімізацію незапланованих втрат та захисту від невиконання договірних зобов'язань, ефективне використання власних та залучених коштів, реалізація управлінських рішень у напрямку підвищення платоспроможності підприємства тощо; утримання ризиків через ефективне дослідження можливих втрат коштів та внутрішнє страхування (створення резервного або страхового фонду); мінімізація ризиків через диверсифікацію та лімітування, тобто максимально чіткий розподіл грошових коштів між різноманітними активами та встановлення відповідних фінансових лімітів (нормативів) по окремих напрямках діяльності підприємства; передача ризику через зовнішнє страхування можливих ризиків підприємства.

Додаток В
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра обліку і оподаткування

Звіт з виробничої практики з аналізу господарської діяльності

Миколаївський національний аграрний університет
(назва підприємства, району)

Студента (ки) 4 курсу ____ групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(прізвище та ініціали)

Керівник практики від підприємства _____

(посада, прізвище та ініціали)

Керівник практики від університету _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Миколаїв - рік

Навчальне видання

Аналіз господарської діяльності:

методичні рекомендації

Укладач

Вишневська Ольга Миколаївна

Технічний редактор: О.М. Вишневська

Комп'ютерна верстка: О.М. Вишневська

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. ____

Тираж ____ прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р